

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาสถานภาพของครูและศิษย์ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์"

โดยเน้นชี้ข้อสรุปไว้ว่า ครูมีความจำเป็นมากต่อระบบการศึกษาของไทยโบราณ ความสำคัญ
 ของครูอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อนานาชาติ คือการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ตามหลักฐานที่ปรากฏใน
 คัมภีร์ธรรมศาสตร์ ครูต้องเป็นพรหมณ์เท่านั้น ครูที่เป็นกษัตริย์หรือไวศยาก็มีบ้างแต่น้อยและ
 ไม่เป็นที่นิยม เนื่องจากการเรียนการสอนต้องถ่ายทอดแบบปากเปล่า การเรียนจะสำเร็จผล
 ใดก็ต้องสั่งแก่ครุมีปากและฟังเสียงสวดมนต์จากครุผู้มีความชำนาญ และครูยังเป็นผู้กระทำพิธี
 สังการต่าง ๆ ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ด้วย การที่ครูเป็นผู้มีความสำคัญต่อสังคมเช่นนี้เอง
 กฎหมายจึงได้คุ้มครองสิทธิส่วนตัวของครูโดยกำหนดให้ครุมีสิทธิไต่สวนศิษย์ ใ้รับผลประโยชน์
 จากศิษย์และไม่ให้ศิษย์วางประเวณีภรรยาของครู ถ้าผู้ใดทำเช่นนั้นถือว่าเป็นอาชญากรรม
 ที่ร้ายแรง ในด้านความเป็นอยู่ของครูปรากฏว่าครูอยู่ในวรรณะสูง ครูจึงเป็นผู้ที่สังคมให้เกียรติ
 อย่างสูง เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ผู้ใดจะดูหมิ่นเหยียดหยามครูไม่ได้ ทุกคนต้องให้ความเคารพครู
 แม้เงาของครุมีอาจเหยียดหยามได้ ครูจะไต่ทรัพย์สินทุกชนิด แม้ตั้งแต่ทองไปจนถึงรองเท้า
 โดยศิษย์หรือบุคคลทั่วไปนำมาให้เพื่อเป็นค่าทักษิณา เพราะคนอินเดียโบราณเชื่อว่าทานที่ให้แก่ครู
 จะมีผลมากกว่าทานที่ให้แก่บุคคลอื่นถึงแสนเท่า อย่างไรก็ตาม ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับ
 รายได้ของครู เพราะชีวิตครูต้องขึ้นอยู่กับบุคคลอื่น รายได้ที่เป็นวัตถุสิ่งของอาจจะไม่มีมากนัก
 มีข้อความบางตอนกล่าวถึงครุผู้ประสบความสำเร็จในการครองชีพซึ่งดาเป็นดังนี้ คนทั่วไปต้องช่วยกัน
 พุงฐานะของครูไม่ให้เคืองรอนเกินไป แต่ผลที่ได้ทางงานจิตใจนั้นครุได้รับความเคารพนับถือ
 เหมือนเทพเจ้า

ความสัมพันธ์ของครูกับศิษย์เป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเมื่อกากับบุตร ศิษย์ต้องอาศัย
 อยู่ในบ้านของครู ครูจะสอนวิชาความรู้ให้เมื่มีเวลาพอใจและมีเวลาว่าง ครูจะไม่สอน
 บุคคลอื่นที่ตัวเองไม่รู้จักคุ้นเคยก็พอเพราะกฎหมายกำหนดว่า ครูจะไม่สอนผู้ที่ไม่ผ่านพิธีอุปนัยน์
 ดังนั้นจึงมีข้อปฏิบัติของศิษย์มากมายเพื่อทำให้ครูพอใจอันเป็นผลให้ครูถ่ายทอดความรู้ให้ด้วยความ
 ความเต็มใจ เช่นศิษย์ต้องตื่นก่อน นอนทีหลัง ให้น้ำล้างหน้าให้ครู ออกชอภิกษานำมาถวายให้แก่ครู

ปรนนิบัติรับใช้ครูโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย อาบน้ำอุทว้ให้ครู ช่วยครูทำงานบ้านโดยการ
 ตักน้ำและหาพื้นเป็นต้น การปฏิบัติเหล่านี้มีข้อกำหนดให้ปฏิบัติต่อภรรยาและบุตรของครูด้วย
 ยกเว้นการอาบน้ำอุทว้ ตัวครูเองก็ปฏิบัติกับศิษย์เหมือนกับศิษย์เป็นลูกหลานของตน เมื่อมีความผิด
 ก็ทำหนังสือโทษตามความเหมาะสม ศิษย์ผู้อยู่ในวัยเรียนก็ได้รับเกียรติในสังคมอินเดียโบราณ
 เป็นอย่างดี เช่นได้รับสิทธิพิเศษยกเว้นการเสียค่าเรือข้ามฟาก ทุกครัวเรือนจะต้องให้อาหาร
 แก่เขา คนทั่วไปจะต้องไม่เอ่ยชื่อเขาโดยไม่มีคำนำหน้า แต่ศิษย์ผู้เรียนสำเร็จและผ่านพิธีอาบนำ
 ครึ่งสุดท้ายเป็นสมณาคะแล้วจะได้รับเกียรติสูงกว่าศิษย์ผู้อยู่ในวัยเรียน แม้แต่พระราชาก็ต้อง
 หลีกทางแก่เขา และถ้าเขาไปเยี่ยมบ้านในเคหาของบ้านหลังนั้นต้องทอนรับความประพฤติระแวด

บพบาทในการสั่งสอนวิชาความรู้แก่ศิษย์ที่มีส่วนคล้ายคลึงกันกับระบบการเรียนการสอน
 ของไทยสมัยโบราณ คือมีการส่งวิชาความรู้ไว้เพื่อถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ผู้ใกล้ชิด โดยใช้วิธี
 ถ่ายทอดแบบสอนปากเปล่าเป็นสำคัญ หลักปฏิบัติต่าง ๆ ของศิษย์เช่นการปรนนิบัติรับใช้ครูโดย
 การนวดทั้น การตักน้ำมาให้ครูใช้แปรงฟันล้างหน้า ตลอดจนมารยาทในการนั่งนอน ยืน และอื่น ๆ
 ที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน สำหรับส่วนที่แตกต่างกันคือคนในสังคมไทยเมื่อโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนโดย
 ไม่ถูกจำกัดด้วยวรรณะเหมือนระบบการศึกษาของอินเดียโบราณที่ไม่เปิดโอกาสให้บุตรโคเรียน
 ทั่วทุกเพศเลย และครูที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์ธรรมศาสตร์เป็นครูอาชีพ กำหนดว่าเป็นหน้าที่หลัก
 ของพรหมณ์ แต่ครูของไทยสมัยโบราณไม่ปรากฏมีครูอาชีพ ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของครูไว้
 ผู้ใดมีความรู้ความสามารถสาขาใด มีความรู้มากน้อยเพียงใดก็สามารถตั้งตัวเป็นครูได้ตามความ
 พอใจ อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ประเทศไทยเรารับอิทธิพลของศาสนาพรหมณ์มาทางชมพู
 และมอญมาเป็นเวลานาน จึงชวนให้คิดว่าข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของศิษย์ที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมศาสตร์
 มีอิทธิพลมากต่อหลักปฏิบัติของครูและศิษย์ของไทยในสมัยโบราณโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรม
 ของไทย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องสถานภาพของครูและศิษย์ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์นี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึง
 ความสำคัญของครู ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ หลักปฏิบัติของครูและศิษย์ที่
 ตอกกันตามที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์ธรรมศาสตร์อย่างละเอียดมีลักษณะที่สังเกตเห็นว่า

หลักปฏิบัติของครูและศิษย์ดังกล่าวแล้วมีอิทธิพลต่อหลักปฏิบัติต่อกันของครูและศิษย์ของไทยในสมัยโบราณ แต่ยังไม่ได้อธิบายส่วนที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกันของเรื่องนี้ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์เปรียบเทียบที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท จึงน่าจะมีการศึกษาเรื่องนี้ นอกจากนี้ยังพบว่าศิษย์เป็นสนาทกะคือผู้ที่จะเป็นผู้ครองเรือนต่อไป มีหน้าที่และหลักปฏิบัติมากมายจึงควรจะได้ศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทาง หน้าที่ของผู้ครองเรือนให้แจ่มแจ้งต่อไป

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย